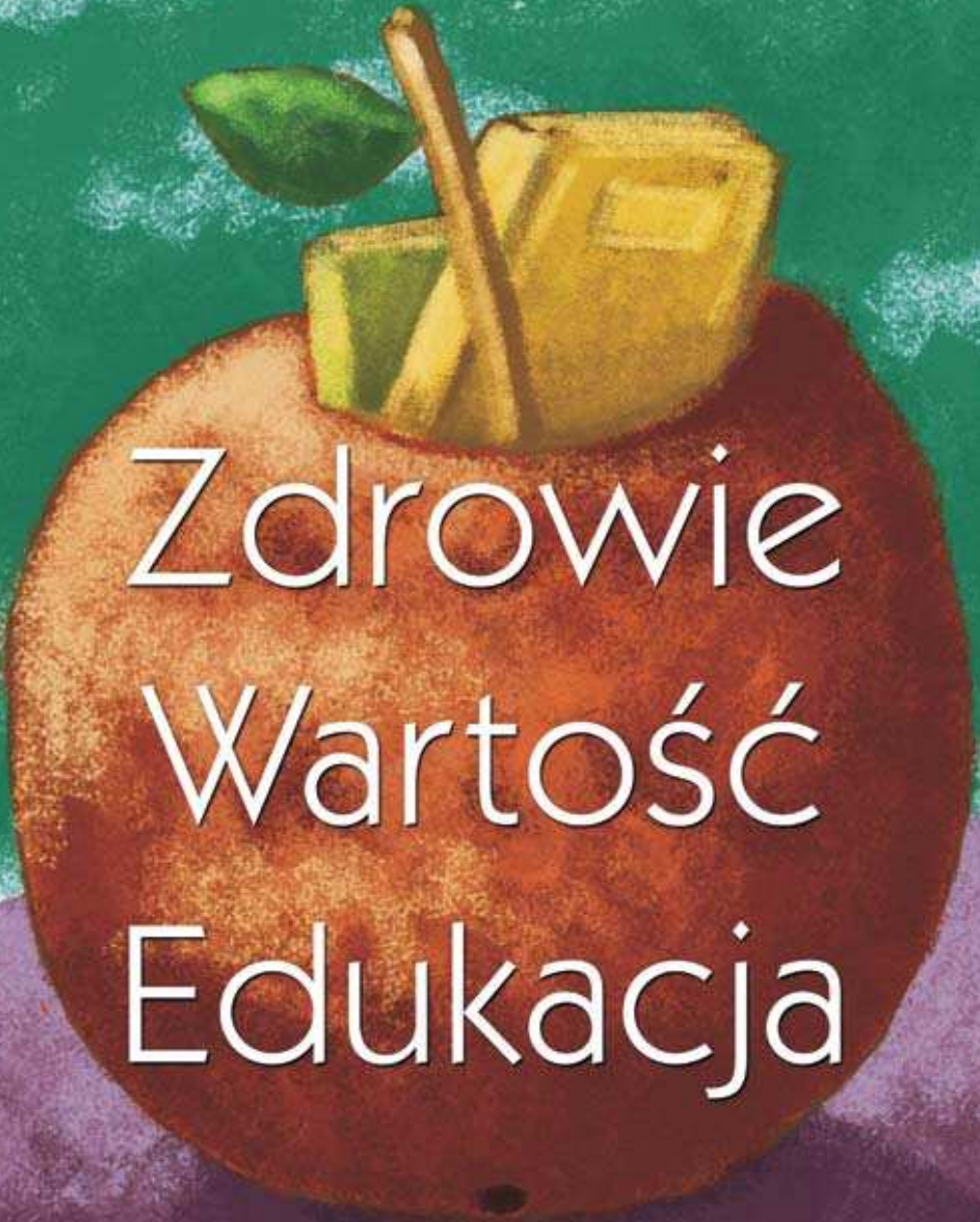

MIROŚŁAW KOWALSKI
ANNA GAWEŁ

Zdrowie
Wartość
Edukacja

Niniejsza **darmowa publikacja** zawiera jedynie fragment pełnej wersji całej publikacji.

Aby przeczytać ten tytuł w pełnej wersji [kliknij tutaj](#).

Niniejsza publikacja może być kopiowana, oraz dowolnie rozprowadzana tylko i wyłącznie w formie dostarczonej przez NetPress Digital Sp. z o.o., operatora [sklepu na którym można nabyć niniejszy tytuł w pełnej wersji](#). Zabronione są jakiegokolwiek zmiany w zawartości publikacji bez pisemnej zgody NetPress oraz wydawcy niniejszej publikacji. Zabrania się jej od-sprzedaży, zgodnie z [regulaminem serwisu](#).

Pełna wersja niniejszej publikacji jest do nabycia w sklepie internetowym [Złote Ebooki](#).

Zdrowie – wartość – edukacja

Uniwersytet Zielonogórski w Zielonej Górze

Mirosław Kowalski Anna Gawęł

Zdrowie – wartość – edukacja

IMPULS

Oficyna Wydawnicza „Impuls”
Kraków 2006

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006

Recenzenci:

prof. zw. dr hab. Andrzej Malinowski
dr hab. Franciszek Wojciechowski, prof. UJ

Redakcja wydawnicza:

Magdalena Polek

Korekta:

Beata Bednarz

Projekt okładki:

Ewa Beniak-Haremska

Publikacja została dofinansowana
przez Instytut Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Zielonogórskiego

ISBN 83-7308-799-0
ISBN 978-83-7308-799-6

Oficyna Wydawnicza „Impuls”
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel. (012) 422-41-80, fax (012) 422-59-47
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie I, Kraków 2006

Spis treści

Wstęp	9
-------------	---

Część I

Zdrowie i kultura zdrowotna
– różne perspektywy poznawcze
(Mirosław Kowalski)

Rozdział I

Teoretyczne podstawy refleksji o zdrowiu	15
Tradycyjne i współczesne modele zdrowia	15
Biomedyczny model zdrowia	16
Holistyczny model zdrowia. Systemowy obraz świata	21
Pojęcie zdrowia w medycynie i naukach społecznych	27
Socjologiczne modele zdrowia	30
Model socjomedyczny	30
Model socjoekologiczny	33
Zdrowie – wybrane aspekty perspektywy psychologicznej	38

Rozdział II

Aksjologiczne konteksty zdrowia	45
Znaczenie wartości w problematyce edukacyjnej	46
Zdrowie jako kategoria aksjologiczna	50
Wokół pojęć „wartość zdrowie” i „wartość zdrowia”	51
Płaszczyzny zdrowia w ujęciu aksjologicznym	55

Zdrowie jako wartość socjalizowana	63
Wartość zdrowia – przedmiot pragnień i cel dążeń człowieka?	68
Zdrowie jako wartość – perspektywa medialno-edukacyjna (opis medialny)	71

Rozdział III

Kultura zdrowotna jako obszar refleksji pedagogicznej	89
Od kultury ogólnej do ujęcia wartości w kulturze	89
Kulturowe ujęcie wartości	91
Miejsce i funkcjonowanie wartości zdrowie i wartości zdrowia w kulturze	92
Kształtowanie kultury zdrowotnej – zadanie i wyzwanie współczesnej edukacji. Kultura dla zdrowia – zdrowie dla kultury	98

Część II

Zdrowie w perspektywie pedagogicznej.

Indywidualne wybory

i społeczne interesy

(Anna Gawęł)

Rozdział I

Zdrowie jako przedmiot edukacji	109
Pedagogiczne implikacje holistycznego modelu zdrowia	110
Styl życia – współczesną kategorią wychowawczą	116
Podmiotowe uwarunkowania aktywności zdrowotnej człowieka	125
Wiedza na temat zdrowia	125
Przekonania zdrowotne i ich korelaty osobowościowe	128
Umiejętności życiowe	141
Zachowania problemowe dzieci i młodzieży jako wyzwanie dla edukacji	150

Rozdział II

Edukacja zdrowotna w perspektywie nauk pedagogicznych i promocji zdrowia	157
Wokół pojęcia „edukacja zdrowotna”	157
Edukacja zdrowotna a promocja zdrowia	161
Pojęcie i zakres promocji zdrowia	163
Modele edukacji zdrowotnej.	
Wnioski dla praktyki pedagogicznej	168
Teleologiczne aspekty edukacji zdrowotnej	176

Rozdział III

Zdrowie i jego promocja w edukacji dzieci i młodzieży.	
Zdrowotny wymiar edukacji wyzwaniem XXI wieku	183
Szkoła jako środowisko edukacji zdrowotnej	183
Założenia i strategia szkolnej edukacji zdrowotnej	183
Środowisko psychospołeczne szkoły a zdrowie uczniów	192
Rodzina wobec wyzwań współczesnej edukacji zdrowotnej	201
Rodzinne konteksty zdrowia	201
Udział rodziny w edukacji zdrowotnej dzieci i młodzieży	206
Zakończenie	215
Bibliografia	219

Wstęp

Zdrowie jest nieodłącznym warunkiem osiągnięć szkolnych, dobrej jakości życia i ekonomicznej produktywności. Wyposażając dzieci w wiedzę, umiejętności i właściwe postawy wobec zdrowia, możemy zwiększyć ich szanse na zdrowe życie oraz ich zdolności do działań na rzecz zdrowia społeczności, w których żyją.

Hiroshi Nakajima, Dyrektor Generalny Światowej Organizacji Zdrowia¹

Inspiracją do napisania tej książki było przeświadczenie autorów, że kwestie dotyczące edukacyjnych aspektów zdrowia stanowią nazbyt mało, jak dotąd, dostrzegany obszar refleksji pedagogicznej.

Podjęcie działań ukierunkowanych na kształtowanie u współczesnego człowieka kompetencji do promowania własnego zdrowia wydaje się zadaniem niezwykle ważnym. Okazuje się bowiem, że z jednej strony staje on w obliczu konieczności przystosowywania się do zmian społecznych generowanych postępowaniem cywilizacyjnym, z drugiej zaś pragnie doświadczać wysokiej jakości życia, a fundamentem umożliwiającym sprostanie obu tym zadaniom jest jego fizyczny i psychospołeczny dobrostan. Jeżeli przy tym dodać, że zdrowie jest płaszczyzną prawidłowego rozwoju i podmiotowego bycia człowieka, to wychowanie do zdrowia należy uznać za pilne wyzwanie dla współczesnej edukacji.

Istotnym argumentem za ukierunkowaniem dyskursu pedagogicznego na problematykę zdrowia jest usytuowanie tego ostatniego w przestrzeni aksjologicznej człowieka i uznanie go za przedmiot odkrywania, poznawania i realizowania. W dyskusji na ten temat należy postawić pytanie o to, co

---

¹ Za: B. Woynarowska (red.), *Zdrowie i szkoła*, PZWL, Warszawa 2000, s. 15.

stanowi o wartości zdrowia dla człowieka i czy rzeczywiście jest ono wartością dla współczesnego człowieka (a jeżeli tak, to dlaczego niejednokrotnie przegrywa z innymi, konkurencyjnymi dla niego wartościami?). Wydaje się, że namysł nad tak stawianymi pytaniami powinien być podstawą formułowania celów edukacji.

Zdrowie człowieka traktowane w sposób całościowy, wielowymiarowy, jest warunkowane przez szereg czynników, spośród których największe znaczenie przypisuje się stylowi życia rozumianego jako aktywność behawioralna związana ze zdrowiem. Fundamentem jego kształtowania są czynniki podmiotowe człowieka – wiedza, przekonania, system wartości – oraz charakterystyki kontekstu społeczno-kulturowego towarzyszącego jednostce w jej egzystencji.

Niewątpliwy udział w formowaniu stylu życia dzieci i młodzieży mają oddziaływania wychowawcze oraz cechy środowiska psychospołecznego rodziny i instytucji wychowawczych. Szczególną rolę w jego kształtowaniu odgrywają grupy rówieśnicze generujące określone przekonania normatywne i wzory zachowań związanych ze zdrowiem, niejednokrotnie dla niego ryzykowne. Znaczący wpływ na to mają także media, propagujące wzory zachowań zdrowotnych swoistych dla kreowanej przez nie kultury konsumpcji, a pozostających często w opozycji do powszechnie uznanych zasad pielęgnowania i pomnażania zdrowia.

Systemowe ujmowanie zdrowia oznacza traktowanie go jako dynamicznego procesu równoważenia potrzeb człowieka z wymaganiami otoczenia. Proces ten jest determinowany poziomem dostępnych zasobów – tkwiących w jednostce oraz w systemowo z nią powiązanim środowisku – składających się na potencjał zdrowotny człowieka, a jego przebieg decyduje o doświadczeniu przez niego fizycznego, psychospołecznego i duchowego dobrostanu. Należy zatem poddać wychowawczemu kształtowaniu te sfery ludzkiej psychiki, które uczestniczą w kreowaniu indywidualnego potencjału zdrowotnego człowieka oraz mają swój udział w tworzeniu i przekształcaniu środowiska, w którym żyje.

Niniejsza książka składa się z dwóch części, których kolejność jest podyktowana dążeniem do możliwie pełnego, a zarazem merytorycznie uza-

sadnionego przedstawienia problematyki zdrowia w kontekście wartości i oddziaływań edukacyjnych.

Część I, zatytułowana „Zdrowie i kultura zdrowotna – różne perspektywy poznawcze”, wprowadza czytelnika w problematykę koncentrującą się wokół diady: zdrowie – wartość. Podjęto tu rozważania na temat historycznie, cywilizacyjnie i dyscyplinarnie uwarunkowanych sposobów konceptualizacji zdrowia. Poruszono także problematykę kultury zdrowotnej, która przenika wszystkie obszary funkcjonowania człowieka. Niezmiernie ważny wydaje się przy tym fakt, że pozycja edukacji zdrowotnej w społecznym systemie kultury jest pochodną sposobu rozumienia kultury zdrowotnej. Ponieważ rozumienie kultury zdrowotnej zależy od poznania wartości zdrowie i wartości zdrowia, sposobów ich odkrywania, poznawania, realizowania i propagowania, dlatego drugim, szeroko i wieloaspektowo analizowanym wątkiem w problematyce zdrowia jest jego aksjologiczny wymiar.

Część II, pt. „Zdrowie w perspektywie pedagogicznej. Indywidualne wybory i społeczne interesy”², została pomyślana jako uzupełnienie wcześniejszych rozważań o kontekst edukacyjny. Zawarto w niej uzasadnienia dla uznania zdrowia za niezbywalny przedmiot współczesnej edukacji w rodzinie i szkole oraz nakreślono kierunki i metody edukacji w tym zakresie. Podjęto tu także analizę wybranych teoretycznych kontekstów edukacji zdrowotnej – jej aparatury pojęciowej i odniesień teleologicznych – oraz wykazano, że stanowi ona komplementarny element promocji zdrowia.

Działania edukacyjne wokół ludzkiego zdrowia powinny zmierzać do pomnażania potencjału zdrowotnego człowieka oraz sprzyjać temu, by człowiek stawał się świadomym kreatorem własnego zdrowia, czuł się za nie odpowiedzialny i był przygotowany do podejmowania działań na rzecz zdrowia innych ludzi. Powodzenie podejmowanych w tym zakresie praktycznych przedsięwzięć wymaga tworzenia ich teoretycznej podbudowy w obrębie pedagogiki zdrowia. Jej konstruowanie wymaga teoretycznie

---

² Druga część tytułu *Indywidualne wybory i społeczne interesy* pochodzi z książki K. Ferenc *Konteksty edukacji kulturalnej. Społeczne interesy i indywidualne wybory* (Wyd. UZ, Zielona Góra 2003). Powyższy tytuł został wykorzystany za zgodą prof. zw. dr hab. K. Ferenc.

Niniejsza **darmowa publikacja** zawiera jedynie fragment pełnej wersji całej publikacji.

Aby przeczytać ten tytuł w pełnej wersji [kliknij tutaj](#).

Niniejsza publikacja może być kopiowana, oraz dowolnie rozprowadzana tylko i wyłącznie w formie dostarczonej przez NetPress Digital Sp. z o.o., operatora [sklepu na którym można nabyć niniejszy tytuł w pełnej wersji](#). Zabronione są jakiegokolwiek zmiany w zawartości publikacji bez pisemnej zgody NetPress oraz wydawcy niniejszej publikacji. Zabrania się jej od-sprzedaży, zgodnie z [regulaminem serwisu](#).

Pełna wersja niniejszej publikacji jest do nabycia w sklepie internetowym [Złote Ebooki](#).